

❖ An Lúibín ❖

24 Deireadh Fómhair 2014

Aistritheoirí

Is fada ó *An Lúibín* an tAontas Eorpach, ach ní bhacann si orainn aird a thabhairt ar an Aontas céanna ós ann atá cuid de na poist is mó gradam atá le fáil ag Gaeilgeoirí. Tá sé fógartha go bhfuil Ard-Stiúrthóireacht Aistriúcháin an Choimisiúin Eorpaigh ag iarraidh aistritheoirí a earcú ar chonarthaí sealadacha a mhairfidh trí bliana ar a mhéad. Sa Bhruiséil a bheidh na haistritheoirí ag obair. Tá go dtí an Aoine an 14 Samhain 2014 ag daoine chun iarraitas a chur isteach.

Dálaí maithe oibre agus tuarastal an-mhaith (breis is €4000 sa mhí) atá ag gabháil leis na poist seo, agus ní dona an áit í an Bhruiséil, ardchathair na hEorpa: í ilteangach agus ilchultúrtha. Mar a deir an preasráiteas, parthas is ea í ag an té ar suim leis teangacha. (Féach *An Bhruiséil*: https://ga.wikipedia.org/wiki/An_Bhruis%C3%A9il.)

Faoi fhad uaire go leith den Fhrainc agus den Ísiltír atá an Bhruiséil. Is gearr uaithi Lucsamburg, an Ghearmáin agus Londain, agus bíonn eitleáin ag imeacht gach lá idir í agus Aerfort Bhaile Átha Cliath.

Ní gá d'iarthóirí cáilíochtaí acadúla san aistriúchán a bheith acu. Ní mór dóibh, áfach, taithí ar an aistriúchán a bheith acu, agus chuideodh cáilíochtaí i dteangacha nó cáilíochtaí san aistriúchán leo.

Féach:

http://ec.europa.eu/dgs/translation/workwithus/staff/temporary/documents/call_temporary_translator_irish_ga.pdf

Tuairisc.ie agus a scéal

Míle fáilte roimh *Tuairisc.ie* (www.tuairisc.ie), nuachtán Gaeilge atá ina oighre ar a lán nuachtán Gaeilge a chlis (nó ar baineadh an bonn uathu): *Lá Nua*, *Gaelscéal*, *Foinse*, agus roinnt eile roimhe sin. Ós ar líne amháin atá *Tuairisc.ie* le fáil, tá deireadh le fadhbanna dáileacháin, cé go bhfuil daoine ann fós ar fearr leo mothú an pháipéir idir a méara. Tá caighdeán na Gaeilge agus na tuairiscíochta go maith, agus (rud tábhachtach) is féidir le Gaeilgeoirí ar fud an domhain an nuachtán a léamh gan dua. Seán Tadhg Ó Gairbhí, iriseoir seanchleachta, an t-eagarthóir. Tugtar tuairisc ar chúrsaí nuachta (idir áitiúil agus idirnáisiúnta), spóirt, cultúir, saoil agus pobail; tá tuairimíocht ann, déantar freastal ar fhoghlaimeoirí, agus tá físeáin ann.

Ar na scéalta atá ann tá píosa faoi phobalbhreith *Tuairisc.ie*/Millward Brown a deir go síleann 55% den phobal gur ceart an Ghaeilge a choinneáil mar ábhar 'éigeantach' san Ardteist. Na mná is mó a bhí ar a shon (58% díobh). An tuairim chéanna a bhí ag daoine idir 45- 54 bliain d'aois (60%). Bhí lucht an ghustail (62%) ina fhabhar, mar a bhí daoine i gcúige Chonnacht agus i gcúige Uladh (62%). Fágann sin 34% arbh fhearr leo deireadh a chur leis an nGaeilge mar ábhar éigeantach, agus (ní nach ionadh) daoine óga ina measc idir 15-17 bliain d'aois. Iad bréan den teagasc tur, gan dabht. I mBaile Átha Cliath is airde a bhí an líon ar mhian leo fáil réidh léi mar ábhar; rud suimiúil, ós ann a gheofa an líon is mó de Ghaeilgeoirí. Ach níor cuireadh ceist atá lán chomh tábhachtach: *An bhfuil tú sásta le curaclam agus modhanna teagaisc na Gaeilge éigeantáí*. Seans mór go ndéarfadh formhór mór na ndaoine nach bhfuil siad sásta ar chor ar bith.

Scéal eile atá ann is ea an taighde teangeolaíoch nua atá bunaithe ar an Staidéar Cuimsitheach Teangeolaíoch 2007. Taispeánann an tuarascáil nua gur in olcas atá staid na Gaeilge sa Ghaeltacht ag dul ó shin. An tOllamh Conchúr Ó Giollagáin agus saineolaithe ó Ollscoil Mhaigh Nuad a scríobh an tuarascáil. Sa Staidéar Cuimsitheach roinneadh ceantair Ghaeltachta ina dtrí chatagóir – A, B agus C – de réir líon na gcainteoirí laethúla Gaeilge iontu. Ba é Catagóir A an ceann ba láidre teanga agus bhí na ceantair is laige i gCatagóir C. Tá laghdú tagtha ar an líon cainteoirí laethúla i gcuid de na ceantair i gCatagóir A. Dúirt an Staidéar Cuimsitheach gur fiche bliain a bhí fágtha ag an nGaeilge mar theanga phobail sa Ghaeltacht mura rachfaí i ngleic leis an lagú úd. Déarfadh an tOllamh Ó Giollagáin gur lú go mór an t-am atá fágtha. Is beag meas atá aige ar an Straitéis 20 Bliain don Ghaeilge agus gan inti, dar leis, ach ‘cur i gcéill’. Is dóigh leis nach bhfuil fonn ar na forais stáit go mbeadh aon dualgas orthu cúrsaí teanga a fheabhsú sa Ghaeltacht.

Tvuíteáil uathobritheach i nGaeilge

Tá CNGL (*Lárionad an Ábhair Dhomhanda Intleachtúil*) tar éis an chéad chóras aistriúcháin uathobrígh Ghaeilge don tvuíteála a chur ar fáil. Chuaigh taighdeoirí de chuid CNGL in Ollscoil Chathrach Bhaile Átha Cliath i gcomhar le Microsoft agus chum siad ‘Brazilator,’ córas a d’aistrigh tvuíteanna i dtaobh Chorn Domhanda FIFA 2014 go dhá theanga dhéag. Bhí an Ghaeilge ar na teangacha sin.

Tá pobal mór tvuíteála ag an nGaeilge ach ní gan dua a cuireadh an córas aistriúcháin ar fáil. B’éigean neart téacsanna comhthreomhra a bhailiú i nGaeilge agus i mBéarla, míle tvuíte a aistriú de lámh agus sainfhoclóir sacair a chur le chéile. Chuidigh an méid sin leis an gcóras a chur ag obair. Tá gá, ar ndóigh, le breis sonraí.

Ina dhiaidh sin cuireadh an Chéad Saotharlann Cheilteach Teicneolaíochta Teanga ar bun (i Lúnasa 2014). Dúirt na príomhchainteoirí gurbh éigean na hacmhainní atá anois ann a fheabhsú agus féachaint chuige go bhfuil ceandúnais foinsí oscailte ag baint le hacmhainní nua. Pléadh a lán ábhar: parsáil, clibeáil ghramadúil, aistriúchán staitisticíúil uathobritheach, normálú téacsanna, próiseáil chainte, foghlaim ríomhchuidithe teangacha, trasdúchtóirí críochstaid,¹ foclóirí ar líne agus bunachair sonraí mhoirfeolaíocha.

Féach achoimrithe ar na páipéar ag <http://aclanthology.info/events/cltw-2014>.

Sliocht as *Beatha Cholmáin mhic Luacháin*

Scéal MeánGhaeilge is ea *Beatha Colmáin maic Lúacháin*, ceann de na seanchuntais ar naoimh na hÉireann. Tá scéilín deas draíochtúil ann faoin eachtra a bhain do Cholmán in abhainn na Brosnaí. Féach *CELT: The Corpus of Electronic Texts*: <http://www.ucc.ie/celt/published/G201036/index.html>. Seo anois é i nGaeilge an lae inniu. (Tá an bunleagan thíos faoi.)

Chuaigh Colmán tráth le tainn ba go dtí an Bhrosnach ó Chill Bheag siar ó thuaidh agus chonaic scáth an duine san uisce. Chuaigh sé síos ann agus is amhlaidh a samhláíodh dó gur cheo solasta é, agus tháinig chuige ainmhithe amhlabhreacha an uisce go ndearna siad trí rith ina fhianaise ag fáiltiú roimhe, faoi mar a bhí siad ag rá: ‘Is é do bheatha, a Cholmáin, a thiarna an uisce agus na tíre, is duit a fhóinimid go bráth’². Bhí Colmán faoi uisce lá agus oíche agus tháinig tírím as mar a bhí Naomh Pól agus é faoi uisce.² Bhí a thuistí an uair sin ar thóir an mhic agus bhí siad lán d’imní nó go bhfuarthas ina chodladh san uisce é. Nuair a tháinig a mháthair chuige ansin ghoil sí le barr áthais agus dúirt é seo [*i bhfoirm dáin*]:

¹

Baineann an téarma ‘críochstaid’ le samhail mhatamaiticiúil a úsáidtear chun cláir ríomhaireachta a dheardh. Is féidir léi aistriú ó staid amháin go dtí staid eile má spreagtar chuige í. Tá a lán gléasanna ann a dhéanann roinnt gníomh réamshocráithe ar an dóigh seo: uathdhíoltóirí a dháileann earraí má chuirtear an méid ceart airgid isteach, mar shampla. Glacann ‘trasdúchtóir’ teaghrán (i.e. seicheamh digítí) ar théip amháin agus gineann teaghrán nua ar théip eile, rud a chuireann in iúl go bhfuil gaol idir dhá theanga fhoimiúla.

² *An Tiomna Nua*, 2 Cor XI 25: Tharla longbhriseadh dom trí huaire; chaith mé oíche agus lá sa saíle.

Mo mhac, ionúin é nuair a fheicim é; mo ré-se ar son do ré, ní bheidh mé beo i do dhiaidh.

Gura túisce m'ég féin ná éag mo laoi; beidh ceart agus cáin agam trí neart an naoimh.

Beannacht Dé ar an sruth nár bhreithnigh do bhás; chaith sé aníos thú chun go rathófá agus go bhfásfá.

Níor lig Dia tonn báis thar do bhéal i do bhroinn; molaim mo Rí, ghabh Críost faoina choim thú.

An mac bách a bhí naoi mí i mo bhroinn mhair sé tamall fada sa Bhrosnach bhán.

Tairngriódh duit gur chabhair do chách thú, go mbeadh tuath nach tréith faoi do sciath ar do scáth.

An linn ar chodail tú fúithi (?) is leat í seachas gach linn eile; tar liom ar feadh tamaill bhig, m'athair agus mo mhac.

Ansin tháinig Colmán as an uisce chun a thuistí agus ghabh sé go dtí Cill Bheag ina dhiaidh sin. Móradh ainm Dé agus Colmán tríd sin.

An bunleagan

Feachtas dano dochúaid Colmán la táin mbó conicci an mBrosnaig ó Chill Bicc síartuáid & ótconmaire scáth an duine isin usci dochúaid som síis ind & is amlaid tarfás dó hé amail chéo solusta & táncatar chuici-som anmanna amlabræ in usci, co fersat .iii. graifne ina fiadnaisi ic faoilte fris, amail bid ed asbertais; 'Mochen duit, a Cholmán, a thigerna ind usci-sa & in tíre, is duit fogénam-ne co bráth'. Robói tra Colmán fo usci laa & adaig & táinic tirim as amail robói Pól apstal fo usci. Robátar dano na tustidi in eret-sin oc túr an maic & bátar torsig co fríth ina chodlud isin usci. Ó rosíacht tra in máthair chuici cíis cóe foilte ina fiadnaisi & isbert so:

*Mo mac, inmain hé / ind inbaid atcú, / mo ré-sea ar do ré, / dar th'ési ní bú.
Rop tosci m'éc féin / oldás héc mo læig, / rombía cert is cáin / triana nert in næim.
Bendacht Dé ar in sruth / nár brethmaig do bás, / rotlá silliid súas / dot immium, dot fás.
Nírlég Día tonn báis / dar do bél it broind, / atlochar dom Ríg, / rotgab Críst fo choim.
An mac báid robói / nói mísaib im úin / roaslaig mór n-úar / isin mBrosnaig bán.
Rotarrgired duit / bat cobair do chúch / co mbía túath nach tréith / fot scéith ar do scáth.
An lind for thuil tú / sech cach lind bid lat, / tæx lemm athaig biuc / m'athair is mo mac.*

Táinic iarum Colmán asin usci imís dochum a thustide & gabais co Cild Bicc iar sodain. Romórad ainm Dé & Colmán trit-sin.

Ainnise na snáithe: Hong Chantan

Ceardchumannaí is ea Hong Chantan; ach is ceardchumannaí í sa Chambóid, tír an-bhocht atá á rialú ag scothaicme ghustalach nach é leas na n-oibrithe an chloch is mó ar a bpaidrín. Sa Chambóid atá roinnt de na monarchana úd a sholáthraíonn éadaí saora don saol mór, agus cuireann an rialtas leas an lucht gnó chun tosaigh. An té a sheasann an fód ar son cearta daonna sa tír sin caithfidh sé a bheith misniúil agus seiftiúil.

Tá baint aige seo le hobair an Clean Clothes Campaign, comhcheangal d'eagraíochtaí a scaipeann eolas ar an troid atá ar siúl ag 60 milliún oibrí ar fud an domhain, a bhformhór ina mná, obair ainnis acu agus iad gan deis cheart mhaireachtála. Déantar iarracht ar bhrú a chur ar chomhlachtaí ilnáisiúnta agus a mheabhru do dhaoine céard as do na héadaí is féidir leo a cheannach ar shladmhargadh uaireanta ach a fhágann lucht a ndéanta in umar na haimléise. Sa Chambóid féin tá daoine calma ag troid gan stad. Chuir an nuachtán *Libération* agallamh

ar Hong Chantan agus í tar éis cuairt a thabhairt ar an bhFrainc ar lorg cabhrach, an chéad uair riamh a d'fhág sí a tír dhúchais.³

Is fiú a rá nach scéal neamhchoitianta atá aici. Cailleadh a hathair agus bhí uirthi dul ag obair i monarcha dhúshaothair. Is féidir lena leithéidí tuarastal míosúil an-íseal a ghlacadh nó tascobair a dhéanamh. Sa chéad chás bíonn diabhal éigin sa tarr ort, do d'imeaglú, agus bac ort éirí suas ón obair nó dul chun cainte le hoibrithe eile. Sa dara cás, bíonn tú i do mháistir ort féin, ach braitheann tú an brú ort i gconaí chun rudai a dhéanamh i seomra uafásach brocach. Deir an conradh go mbeidh tú ag obair ocht n-uair sa lá. I ndáiríre, bíonn tú ag obair dhá uair déag sa lá ar feadh sé lá den tseachtain, fiú ar laethanta saoire.

'Níl sócúl agam ná fear céile. Táim i mo chónaí in árasán beag dhá mhéadar déag chearnacha atá cúig nóimeád de shiúl ón monarcha agus an teaghlach uile tagtha chun cónaithe liom. Íocaím caoga dollar sa mhí mar chíos. Tá cúigear deirfiúr liom á marú féin le hobair sa mhonarcha. Éirím gach lá ag a cúig a chlog chun béile a réiteach. Stadaim den obair ag a hocht a chlog, téim ar an margadh agus ithim suipéar. Téim a chodladh ag a deich agus mé spíonta traochta.'⁴

Tuilleann sí \$140 sa mhí le hobair bhreise. Ní féidir léi í féin a chothu mar is ceart, clann a bheith aici ná airgead a shábháil.

Oibríonn Chantan i monarcha a dhéanann éadaí don ghrúpa Inditex (Zara). Áit phlódaithe shalach í agus brú uafásach oibre ann. Maslaítear mná ar mian leo dul go dtí an leithreas agus níl cead aici fanacht ann níos faide ná cúig nóiméad. Tá na fuinneoga clúdaithe agus mharódh an teas thú. Níl aeráil ann; bíonn bréantas an tséarachais ann an t-am ar fad. Na hoibrithe a dhéanann na *jeans* go háirithe tagann galracha orthu de dheasca na dtuaslagóirí, na lotnaidicídí agus na gceimiceach eile. Is iomaí oibrí a fhulaingíonn fiocas, tinneas broncach, galruithe nó ailse; cuireann oibrithe éigin lámh ina mbás féin.

Tá trí cheardchumann i monarcha Chantan féin, ach níl ach ceann neamhspleách amháin ann. Sin é an ceardchumann a mbaineann Chantan féin leis agus é ar a dhícheall ag cosaint na n-oibrithe. Is beag an t-ionadh má éiríonn oibrithe amach ar an tsráid ag agóidíocht, ach bíonn na húdaráis ar a ndícheall ag iarraidh na hagóidí a chur faoi chois; maraítear, gortaítear nó fuadaítear na daoine atá páirteach iontu.

Bíonn na fostóirí ag iarraidh eagla a chur ar ghníomhaithe ceardchumannacha agus ag bagairt báis orthu, go háirithe más mná atá i gceist. Sa Chambóid glactar leis go gcaithfidh mná a bheith géilliúil, agus mná is mó atá ag obair sna monarchana. Ach tá mná ann nach ngéilleann, leithéidí Hong Chantan.

Mura mian leat *An Lúibín* a fháil, cuir teachtaireacht dá réir chun rianach@optusnet.com.au.

If you do not wish to receive this newsletter, please send an email accordingly to rianach@optusnet.com.au.

³ Christian Losson, 'Moi, Chantan, ouvrière textile au Cambodge, 12 heures par jour, 6 jours sur 7, sans congés...' *Libération*, 16 deireadh Fómhair 2014: http://www.liberation.fr/economie/2014/10/16/moi-chantan-ouvriere-textile-au-cambodge-12-heures-par-jour-6-jours-sur-7-sans-conges-payés_1122334

⁴ *Je n'ai pas de vie, pas de mari. J'habite dans un petit studio de 12 mètres carrés à vingt minutes à pied de l'usine avec toute ma famille qui m'a rejointe. On le loue 50 dollars par mois. Cinq de mes sœurs se tuent aussi à la tâche à l'usine. Je me lève tous les jours à 5 heures pour me préparer à manger. Je finis à 20 heures, je passe au marché, on mange et on se couche à 22 heures, terrassées par la fatigue.*

Leaganacha simplithe

Tuairisc.ie agus a scéal

Tá nuachtá nua ar fáil ar líne anois: *Tuairisc.ie* (www.tuairisc.ie). Is é an nuachtán Gaeilge is déanaí é. Bhí a lán nuachtán eile ann roimhe sin, leithéidí *Lá Nua*, *Gaelscéal*, *Foinse* agus eile. Tá caighdeán na Gaeilge agus na tuairiscíochta go maith in *Tuairisc.ie*, agus tugtar tuairisc ar chúrsaí nuachta, spóirt, cultúir, saoil agus pobail.

Tá scéal ann faoi phobalbhreith a deir go síleann 55% den phobal gur ceart an Ghaeilge a choinneáil mar ábhar 'éigeantach' san Ardteist. Na mná agus daoine idir 45-54 bliain d'aois is mó a shíl é sin. Shíl mórán daoine óga idir 15-17 bliain d'aois gurbh fhearr fáil réidh léi. Níor cuireadh ceist thábhachtach eile, áfach: *An bhfuil tú sásta le curaclam agus modhanna teagaisc na Gaeilge éigeantaí*. Seans mór go ndéarfadh formhór mór na ndaoine nach bhfuil siad sásta ar chor ar bith.

Tá scéal eile ann thaighde teangeolaíoch nua atá bunaithe ar an Staidéar Cuimsitheach Teangeolaíoch 2007. Taispeánann an tuarascáil nua gur in olcas atá staid na Gaeilge sa Ghaeltacht ag sul ó shin. Sa Staidéar Cuimsitheach roinneadh ceantair Ghaeltachta ina dtrí chatagóir – A, B agus C – de réir líon na gcainteoirí laethúla Gaeilge iontu. Ba é Catagóir A an ceann ba láidre, ach tá laghdú tagtha ar an líon cainteoirí laethúla ann. Deir an tOllamh Ó Giollagáin, a rinne cuid mhaith den obair, gur gearr ar fad go mbeidh deireadh leis an nGaeilge sa Ghaelteacht mar theanga phobail. Is dóigh leis nach bhfuil fonn ar na forais stáit cuidiú le cúrsaí teanga a fheabhsú sa Ghaeltacht.

Ainnise na snáithe: Hong Chantan

Ceardchumannach ón gCambóid is ea Hong Chantan. Sa Chambóid atá roinnt de na monarchana úd a sholáthraíonn éadaí saora don saol mór. Taobhaíonn an rialtas le lucht gnó. Ní mór a bheith misniúil sa Chambóid más mian leat na hoibrithe a chosaint. Bhí hagallamh le Hong Chantan sa nuachtán Francach *Libération*, nuachtán den eite chlé.

Fuair athair Chantan bás agus bhí uirthi dul ag obair i monarcha dhúshaothair.⁵ Is féidir lena leithéidí tuarastal míosúil an-iseal a ghlacadh nó tascobair a dhéanamh. Sa dá chás bíonn brú ort mórán oibre a dhéanamh faoi dheifir, agus is beag airgead a shaothraíonn tú. Ní féidir le Chantan pósadh. Tá sí ina cónaí in árasán beag leis an gcuid eile den teaghlach agus bíonn sí spionta i ndeireadh an lae. Ní féidir léi í féin a chothú mar is ceart ná airgead a shábháil.

Má éiríonn oibrithe amach ag agóidíocht déanann na húdarais iarracht ar na hagóidí sin a chur faoi chois. Maraítear, gortaítear nó fuadaítear daoine. Bíonn na fostóirí ag iarraidh eagla a chur ar ghníomhaithe ceardchumannacha.

Oibríonn Chantan féin i monarcha phlódaithe shalach. Maslaítear mná má théann siad go dtí an leithreas. Mharódh an teas thú. Tagann galracha ar oibrithe de thoradh na ceimicigh. Cuireann oibrithe éigin lámh ina mbás féin.

Sa Chambóid glactar leis go gcaithfidh mná a bheith géilliúil. Ach tá mná ann nach ngéilleann, leithéidí Hong Chantan.

⁵ Monarcha dhúshaothair - sweatshop